

Paluu vaaleanpunaiselle planeetalle

Mistä on pienet työt tehty?

Mistä on pienet työt tehty?

Sokerista, kukkasista,

ikivääristä, kanelista.

Niistä on pienet tytöt tehty.¹

Sukupuolen ajattelemisen jatkuvana tekemisenä olemisen sijaan on vakiintunut 1990-luvun mittaan kulttuurintutkimuksessa.² Huomiota on kiinnitetty myös tapoihin, joilla lapsista tehdään tyttöjä ja naisia.³ Leluja ja lapsille suunnattuja mainoksia on alettu tarkastella kulttuurintutkimuksellisessa perspektiivissä, eikä niiden sukupuolittuneisuuskään ole jäänyt huomiotta.⁴ Laajemmassa mediakulttuurissa tyttövoima on viime vuosina muotoutunut Spice Girlsien myötä osaksi arkista kielenkäyttöä ja jopa yleensä vähemmän liberaaleista elkeistään tunnettu Disney on esitellyt *Mulanissaan* (1998) itsenäisen tyttöpäähenkilön. Näistä lupaavista merkeistä huolimatta tyttöjen tekeminen ja tyttöjen tekemiset ovat yhä jokseenkin marginaalisia tutkimuskohteita, joiden parissa tehty työ ei väistämättä tuo tekijälleen akateemista arvonantoa.

Kaksi vuotta sitten Anu Koivusen toimittama tyttönumero *Lähikuva Goes Girlie* (1/1997) nosti tyttökeskustelun *Lähikuvan* sivuille keskittymällä romanssin merkityksiin ja nautintoihin. Nyt *Babe/Doll* vie lukijat yhä syvemmälle tyttöyden maailmaan. *Babe/Doll* sanoutuu päättäväisesti irti nukkejen ja tyttöjen tutkimisesta puuhasteluna. Artikkelien tyttöjä ei ole tehty sokerista, kukkasista, inkivääristä tai kanelista, vaan näiden viittauskohdat kiinnittyvä paremminkin massatuotettuihin nukkeihin (rakkausnuket, Barbiet) ja mediatuotteissa kiertäviin naiseuden kuviin (Shirley Temple, Spice Girls, Lara Croft).

Babe/Doll pohtii konsumerismin ympärille kietoutuvissa artikkeleissaan yhtäältä tyttöjen ja nukkejen seksualisointia sekä toisaalta tyttöyden (ja nukkejen tuottamia) nautintoja. Tutkimuksellisten artikkelien ohella näitä kysymyksiä lähestytään myös vaihtoehtoisten kirjoituskonventioiden kautta: Maaretta Tukiainen luotaa tekstissään ”Leikkikalua, nukkevaimo ja muita lemmikkieläimiä” nukkejen, tyttöyden, naiseuden, seksin ja leikin kysymyksiä kaunokirjallisessa muodossa nivoen samalla yhteen useita *Babe/*

¹ Kirsi Kunnas, *Hanhien iloinen lipas*. Porvoo: WSOY 1979.

² Ks. erityisesti Judith Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. London and New York: Routledge 1990; Judith Butler, *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. London and New York: Routledge 1993.

³ Valerie Walkerdine, *Daddy's Girl: Young Girls and Popular Culture*. London: MacMillan 1997, Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.), *Letit liehumaan: tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: SKS, 1992. Professori Satu Apo johtaa Suomen akatemian rahoittamaa tutkimushanketta ”Tyttökulttuurin muuttuvat mallit” (1998-2000).

⁴ Esim. Ellen Seiter, *Sold Separately: Children and Parents in Consumer Culture*. New Brunswick: Rutgers University Press 1993; Fleming, Dan, *Powerplay: Toys As Popular Culture*. Manchester: Manchester University Press 1997.

⁵ Ks. Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*. Berkeley and Los Angeles: California University Press, 1988.

Dollia jäsentäviä teemoja. Tukiainen kuvailee esseessään tapoja, joilla naisen elämä kietoutuu nukkeihin: niillä leikitään, tyttö samastetaan ja tyttö samastuu niihin, nukkeja käytetään naisen korvikkeina ja ihannemalleina. Aistimellisuus – esteettinen nautinto, fantastinen samastuminen, seksuaalinen jännite – kuuluu peruuttamattomasti kaikkiin nukan käyttöihin.

Erityisesti aistinautinto korostuu aikuisille suunnattujen, eksplisiittisesti seksualisoitujen nukkejen kohdalla. Seksin ja nukkejen suhteita tarkastellaankin suorimmin Tarja Laineen ja Remus Thei Damen artikkelissa ”Tyttöystävä Japanista. Pumpattava nukke seksipartnerina”. Kirjoitus pureutuu rakkausnukkejen merkityksiin kysyen, millaisia nautintoja nukan kaltainen äärimmäisen passiivinen seksipartneri voi tuottaa, miten nukkeen voidaan samastua ja miten nukke voidaan kokea elävänä. Tässä Laine ja Thei Dame toteavat nukan käytön muistuttavan elokuvakokemusta: elävyyden illuusio on vakuuttava, vaikka se tiedostetaankin illuusioksi. Perusfunktioltaan rakkausnukke on elävän seksikumppanin korvike, mutta masturbaation välineenä se voi ”mahdollistaa esimerkiksi intensiivisen rakkaussuhteen syntymisen oman itsen kanssa. [] Naispuolinen rakkausnukke taas saattaa symbolisoida sen heteroseksuaalisen miespuolisen käyttäjän feminiinistä puolta itsessään.”

Artikkelit eivät siis suinkaan lähesty naisten ja nukkejen suhteita vain tuotteistamisen näkökulmasta, vaan nautinnon, samastumisen ja käyttöjen monitulkintaisuudet nousevat jatkuvasti etualalle. Kuluttajille, katsojille ja käyttäjille jäävät toimijuuden tilat korostuvat etenkin Mari Pajalan artikkelissa ”Terveisiä maustemaasta: Spice Girls -fanit tuottajina ja kuluttajina.” Pajala purkaa tekstissään käsityksiä faneista hysteerinä, ”latenssivaiheeseen” juuttuneina nuorina tyttöinä painottaen julkisuustekstien erilaisia käyttötapoja sekä fanien erityisesti www-sivuilla tuottamia, Spice Girlsia koskevia kuvauksia ja narratiiveja. Faniutta lähestytään Michel de Certeau’n tutkimina käyttöjen moninaisuuksina, joiden muodot ja merkitykset eivät alistu yksioikoiseen luentaan.⁵ de Certeau’n ajatukset kulutuksen ja haltuunoton taktiikoista toistuvat myös omassa, Barbie-nukan julkisuuskuvaa ja nukan erilaisia käyttäjiä tutkivassa artikkelissani. Ihanteellisen naisruumiin, viattoman naapurintytön ja seksinukan sulautumana Barbie tarjoaa pohjan monitahoisille naiseuden, tyttöyden ja roolileikkien esityksille ja pohdinnoille, jotka jäsentävät myös Maaretta Tukiaisen kirjoitusta.

Nukkemaisuuden ja tyttöyden suhteet nousevat etualalle Ann duCillen artikkelissa ”Muistamani Shirley Temple”. Tämä niinkään julkisuuskuvan ulottuvuuksia luotaava artikkeli keskittyy Templen ruumiin seksialisointiin sekä lapsinäyttelijän elokuvissa konstruoituihin etnisyyksiin. Templen ajoittainen vähäpukeisuus tai suoranainen alastomuus, keimailu ja vihjailevat vuorosanat seksualisoivat tämän tähtikuvaa, jota myös kommentoitiin aikalaislehdissä. duCille pohtii Templen asemaa valkoisena ihannetyttöyden mallina afrikkalaisamerikkalaisuuden näkökulmasta. Kenen katsetta ja samastumista varten toistuvasti vanhempien miesten sylissä poseerannut, flirttaileva nukkelapsi oikein asemointiin? Haluttavuuden, viehättävyyden ja koomisuuden jäsentymisen etnisten erontekojen mukaan nousevat keskeisiksi kysymyksiksi, joiden kautta duCille osoittaa tyttöyden representaatioiden poliittisuuden.

Christopher Csikszentmihályi siirtää puolestaan nukkeja koskevan keskustelun painopistettä luonnontieteen ja (tieteis)fiktio kentalle artikkelissaan ”Lara Croft automata-galleriassa: fiktion ja rationaalisten ihmismallinnosten leikkauskohtia”. Croft, suosittu *Tomb Raider* –tietokonepelin

sankaritar, suhteutuu artikkelissa fiktiassa ja tieteellisissä kokeissa tuotettuihin ihmismallinnoksiin sekä erityisesti naispuolisiin, automatisoituihin ja usein seksualisoituihin nukkeihin. *Tomb Raiderin* narratiivin tai Croftin fanikulttuurin sijaan Csikszentmihályi keskittyy hahmon ja sen luomiseen käytetyn teknologian genealogiaan. Näin ollen Croftin ruumiinpolitiikka ristivalottuu naisruumiin – ja jopa naistoimijuuden – mallintamisen historiaan sekä ajankohtaisiin, naiskasvojen viehättävyyttä ja robottien ”vapaata tahtoa” tutkiviin tieteellisiin kokeisiin.

Babe/Dollin artikkeleissa lähiluetaan niin elokuvia, videoita, www-sivustoja, mainoksia, lehtiä kuin tietokonepelejäkin. Analyysyjä yhdistää kohteiden näkeminen monitahoisina, ristiriitaisina merkitysmuodostelmina sekä halu tuottaa tämän monimerkityksellisuuden huomioivia tulkintoja. Toivonkin näiden artikkelien osaltaan osoittavan, etteivät nuket ja tytöt ole millään tavalla ”helppoja” tutkimuskohteita ja että esille nostetuissa teemoissa riittää runsaasti haastetta lukuisiin uusiin kysymyksenasetteluihin.

Erityiskiitokset babedoll Mari Pajalalle!

Turussa 22.3. 1999,

Susanna Paasonen